

HISTORIA JUDAICA

III.

Sorozatszerkesztő: Babits Antal

A sorozatban eddig megjelent:
Pinchas Lapide – Ulrich Luz: A zsidó Jézus
Blau Lajos: Az óhéber könyv

felsőoktatási tankönyv
forráskiadvány a középkori bölcselet tanulmányozásához

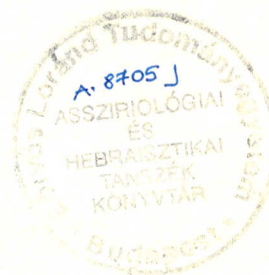
Maimonidész (Mózes ben Maimun)

MAIMONIDÉSZ

A TÉVELYGŐK ÚTMUTATÓJA

FORDÍTOTTA ÉS A JEGYZETEKET KÉSZÍTETTE
KLEIN MÓR

98

LOGOS KIADÓ · BUDAPEST

1997

XXV. FEJEZET.

Tudd meg, hogy mi nem azért tartózkodunk a világ örök időktől valóságának vitatásától, mintha a szent írásban előforduló helyek azt tartalmoznák, hogy a világ teremtett, mert a szent írási helyek, melyek a világ teremtésére utalnak, nem számosabbak amazoknál, melyek arra utalnak, hogy Isten test. Aztán az allegorikai értelmezés kapui nincsenek előttünk zárva, s nem hozzátérhetetlenek a világ teremtése tárgyában¹⁾, sőt lehetséges lett volna nekünk azokat akként értelmezni, a mint azt a testiség távoltartásánál tettük. S talán jóval könnyebb lett volna az, s inkább magyarázhattuk volna azon verseket, állítván a világ örök időktől valóságát, a mint mi a szent írási helyeket magyaráztuk, s távoltartottuk Istentől a testiséget. Azonban a mi bennünket arra indított, hogy ezt ne tegyük s ne higgyük, az két ok volt. Egyike közülök az: hogy Isten testnélkülisége bizonyíték útján lett kitéve, a miből okvetlen következik, hogy értelmezésnek van helye ott, hol az egyszerű értelem ellen a bizonyíték szól, s tudva levő dolog, hogy annak okvetlen kell értelmezés. A világ örök időktől valósága pedig nem lett bizonyíték útján kitéve, minél fogva szükségtelen a szent írási helyeket csürni csavarni és allegorice értelmezni, hogy tulsúlyt nyerjen az egyik nézet, melylyel ellensúlyozható annak ellenkezője az érvelések valamelyik módja alapján. Ez az egyik ok. A másik ok: hitünk hogy Isten nem test, nem mond ellen thóránk bármelyik alapelvének

¹⁾ Az az: módunkban áll a szentirási helyeket az allegorikai értelmezés אלתאוויל nyomán a világ teremtése mellett mint bizonyítékokat használni.

s nem hazudtol meg semmiféle prófétai mondást. S nincs abban semmi, ha csak az nem, a mint a balgatok vélekednek, hogy ez a szent írás ellen van, pedig nincs ellene, a mint magyaráztuk, sőt épen ez az írás célja. Ellenben az a hiedelem, hogy a világ örök időktől való, oly értelemben, a mint azt Aristoteles gondolja, már t. i. hogy az szükségből való, s hogy a természet egyáltalán nem változhatik, s semmi sem térhet el szokott módjától, ime ez feldönti a vallást alapostól, meghazudtol okvetlen minden csudát, s tagadásba von mindent, a mire a thóra reményt nyújt vagy a mitől megfélemlit. Istenemre mondom! Talán csak nem értelmezik úgy a csodákat a mint azt az Albatenisták¹⁾ tették az Islambau, a mi a képtelenség egy neméhez vezetett. Azonban, ha a világ örök időktől valóságát a második nézet szerint, melyet kifejtettünk²⁾, engedik meg, — s ez Plátó nézete, mely szerint az ég szintén veszendőbe menő léttel bír³⁾ — ez a nézet nem dönti fel a thóra alapjait s nem vonja maga után a csodák tagadását, sőt ellenkezőleg azoknak megengedhetőségét. Lehetséges továbbá, hogy a szent írási helyek az ő⁴⁾ nézete értelmében értelmeztessenek s találkoznak is a szent írásban s azon kívül sokféle kifejezések, melyekre támaszkodhatik, s melyek neki bizonyítékul szolgálhatnak. De a szükség erre bennünket nem késztet, hacsak nincs az feltüntetve bizonyíték alapján. Hanem mind addig, míg az nincs bizonyíték útján feltüntetve, nincs hajlandóságunk eme nézet iránt, s nem is vagyunk mi tekintettel eme másik nézetre

¹⁾ A Batenszó, mely Ibn Tibbon fordításában תור-*chal* van jelezve, allegorikai értelmezést jelent, hivei a neoplatonistákkal és Iabbalistákkal válrokonságban vannak. (Scharastani, Histoire des sectes religieuses et philosophiques idézve Haarbruckernél I 224)

²⁾ L. E kötet 13. fejez. 77 l.

³⁾ L. 78, 1, és 2, jegyz.

⁴⁾ T. i. Plátó.

egyáltalán¹⁾). Hanem értelmezzük a szent irási helyeket egyszerű értelmökben. S azt mondjuk: hogy a thóra velünk oly dolgot közölt, melyet felfogni erőnk nem képes, s a csoda tanuskodik vélekedésünk igazsága mellett.

Tudni való, hogy a világ teremtésében való hit mellett, a csodák valamennyien lehetségesek, aztán a thóra is lehetséges, s minden kérdés, mely e tárgyban felmerül, magától eslesik, úgy hogy, ha azt kérdezi valaki, miért nyilatkozott Isten ez előtt, s nem nyilatkozott más előtt, aztán, miért adta Isten thóráját egy bizonyos nemzetnek, s nem adta azt egy másiknak, továbbá miért adta ezt ebben az időben, s nem elebb vagy utóbb, aztán miért adott ilyen parancsolatokat, s óva intett amolyan tilalmakra, s miért bizta meg Isten a prófétát ezekkel a csodákkal, a mint föl vannak említve, s nem másokkal? Aztán milyen szándéka volt Istennek ezekkel a törvényekkel²⁾? s miért nem helyezte természetünkbe a megparancsolt és eltiltott dolgok iránti érzéket, ha már ez volt szándéka? Mind eme kérdésekre a válasz az lesz, hogy azt mondjuk: Ugy akarta vagy úgy határozta el az ő bölcsessége. Valamint a világot, abban a formában létesítette, a milyenben akarta, mi pedig az ő ebbeli akaratát nem ismerjük³⁾, sem pedig bölcsesége mivoltát, hogy miért határozta el épen ezt az alakját s ezt az idejét, ép oly kevéssé ismerjük akaratát, vagy bölcsesége kötelező voltát, a midőn elhatározta azt, a mi amaz elebb felvetett kérdések tárgyát képezi. S ha valaki erre azt mondja, hogy a világ így van szükségképen, okvetlen következniek abból, hogy mind

¹⁾ Ibn Tibbonnál אלאכר (-az a másik) nincs fordítva, a mint látszik ő איצא=(גסכנ)-t olvasott. Mi mind a két olvasatot vettünk figyelembe

²⁾ אלתשריע jelentéséről tágabb értelmében I az I. k. 249, 4. jegyz.

³⁾ T. i. hogy miért akarta azt úgy s nem máskép.

ama kérdések fölvetessenek s nem szabadulhatni azok elől más-kép mint ocsmány feleletekkel, melyek egyre halmozzák a thóra egyszerű értelmezésnek¹⁾ meghazudtolását és tagadását, mikre nézve minden értelmes embernél kétség nem forog fenn, hogy azok egyszerű értelmökben veendőek. S ennek oka, hogy ama véleményt kerüljük, s ez okból töltötték és fogják tölteni napjaikat a jámbor emberek ezen kérdés vitatásával. Mert ha a világ teremtése ki lett volna tüntetve bizonyítékkal, még Plátó nézete szerint is, elesett volna mind az, mit a philosophusok ellenünk felhoztak czáfolat képen, valamint, hogy ha bizonyítékkal igazolva lett volna az örök időktől valóság²⁾, a mint Aristoteles vélekedik, akkor elesnék a thóra egész teljében, s a tárgy egészen más nézetek felé vitetnék. Így tehát fölvilágosítottalak, hogy az egész tárgy ettől a kérdéstől függ. Ezt pedig jól jegyezd meg.

XXVI. FEJEZET.

A nagy nevü Eliezer rabbinak Pirké Rabbi Eliezer czim alatt ismeretes értekezései között akadtam oly mon-dásokra, melyeknél idegenszerűbbeket életemben nem talál-tam azon emberek mondásai között, kik Mózes tanítónk thóráját követik. Ő ugyan is ezeket mondja: ugyan halld csak kifejezésére: Az egek, honnan teremtettek? Öltözete világosságából vette azokat és kiterjesztvén azt, az egek folytonosan kiterjeszkedtek, a mint mondva lett: Magára vette a világosságot mint az öltönyt, kiterjesztette az ege-ket mint a szőnyeget (Zsolt. 105, 2). S a föld, melyik helyből lett teremtve? A hóból teremtetett, melyet a fen-

¹⁾ A בטן-nel ellenkező értelmü a טאדר, mely a héber פשט-nak (egyszerü, közönséges értelem) megfelel.

²⁾ Ibn Tibbon fordításából az קדמות-אלקדם mellőzve van.